

DE VIJVERMOSSSEL *ANODONTA ANATINA* OP TERSCHELLING

G. Doeksen

The presence of *Anodonta anatina* on the island of Terschelling

Anodonta anatina has been recorded for the first time from the island Terschelling, where it has probably arrived with the stocking of freshwater fishes by anglers.

In augustus 2004 vond Kees Schaap een grote levende, groenachtige mossel in de zeven meter brede sloot achter z'n boerderij te Baaiduinen. Bij het vullen van een watervat was de schelp toevallig in de gierschep terechtgekomen. Hij had hem schoongemaakt en bewaard. Dit vertelde Kees me op de jaarlijkse kersttentoonstelling van onze Cultuurhistorische Vereniging "Schylge myn Lântse", waar ik een plekje had met (mariene) schelpen.

De volgende dag liet hij me het voor hem onbekende 9,1 cm lange doublet zien. Een *Anodonta anatina* (Linnaeus, 1758). Hoewel nauwelijks bekend met zoetwatermollusken, kon ik hem toch enthousiast vertellen dat dit wel eens een belangrijke vondst zou kunnen zijn. Deze plaatselijk algemene soort blijkt vrijwel niet op de Waddeneilanden voor te komen. Slechts op Ameland zijn de door H. Wallbrink een vijftal gezonde, tussen 3 en 5 cm lange schelpen aangetroffen in pas uitgehaalde baggerspecie langs een sloot bezuiden Ballum aan de Zuidergrieweg in de Ballumermieden. Het is zeer aannemelijk dat *A. anatina* zich daar via uitgezette vis heeft gevestigd (Wallbrink, 1995), want larven (glochidiën) van Unionidae hechten zich aan vissen. Onlangs vertelde Sylvia van Leeuwen me dat ze heeft gezien dat deze populatie zich intussen sterk heeft uitgebreid en dat er over een groter gebied al exemplaren voorkomen van 10 cm en meer.

De brede sloot achter Baaiduinen was toevallig net in nov/dec. 2004 over een lengte van ca. 500 meter opgeschoond door een kraan. Achter de kraan azen vooral meeuwen en reigers op het slootbanket. Na de melding van Kees vond ik in de uitgeschepte blubber, of liever: vlak ernaast op iets hardere gedeelten, nog vijf lege doubletten. Drie ervan bijna onbeschadigd: 9,6 cm, 5,6 cm en 4,9 cm. De andere twee zijn kapot gepikte

kleppen met een klein stukje van de andere klep eraan vast: 6,4 cm en 4,4 cm.

Evenals mogelijk op Ameland, kunnen deze schelpen zich ook hier via uitgezette of vrijgelaten vis hebben gevestigd. In de wat bredere sloten komt, anders dan vroeger, naast paling nu ook veel voorn voor. In de jaren '80 (tot 1987) is er bij Horp, vlak ten westen van Baaiduinen, een experimentele forellenkwekerij geweest. De jonge vis werd uit viskweekvijvers in Duitsland gehaald en bij de beëindiging van het bedrijfje is er wat forel losgelaten in de brede sloot. Mogelijk hebben deze forellen glochidiën bij zich gedragen van vijvermossels. Het is ook bekend dat particulieren soms vis uitzetten voor de hengelsport, maar dat is dan meestal in de wat afgesloten diepere meertjes zoals b.v. de Ponswiel en vooral het Duinmeertje van Hee. Enkele vissoorten die in het binnenwater zijn gevangen zijn o.a. snoekbaars, forel, regenboogforel, voorn, rietvoorn, goudvis, zeelt, paling. Ook via deze weg kan de vestiging van *A. anatina* natuurlijk hebben plaatsgevonden.

Door deze vondsten is er nu misschien ook een klein raadsel opgelost van zo'n vijftien jaar geleden. Omstreeks 1989 vond m'n zoon Peter tijdens het zoeken van kievitseieren een 12,5 cm lang en 7,5 cm hoog, kapot doublet *A. anatina* in opgedroogde zanderige prut naast de 3½ meter brede sloot ten westen van 't Hoge Land, ca. 1 km noordelijk van Baaiduinen. Omdat ik dergelijke zoetwatermossels nog nooit op Terschelling had gezien (wel langs brede vaarten aan de wal), hield ik het maar op een toevallige aanvoer door b.v. een grote vogel van elders en heb er toen verder geen aandacht aan besteed. Achteraf past die vondst echter goed in het plaatje, temeer omdat ook deze sloot deel uitmaakt van de hoofdwaterlopen van dit

westelijke poldergebied.

Op 21 april 2005 is er door het Waterschap Friesland in de brede sloot achter Baaiduinen een saliniteit gemeten van 0,45 ‰, ca. 400 m vanaf het erf van Schaap. Zelfs dicht bij de uitwateringssluis van Horp was de saliniteit slechts 1,0 ‰.

Dankwoord

Zonder de kennis van anderen zou ik dit artikeltje nooit hebben kunnen schrijven. Veel dank dan ook aan J.de Beer, H.Strick (forellen), R.Ruijg, D.Lieman (visvangst), A.Kiers (diverse metingen en informatie over poldersloten) en natuurlijk aan C.W.Schaap voor de eerste aanzet.

Literatuur

- GITTENBERGER, E., A.W. JANSSEN, W.J. KUIJPER, J.G.J. KUIJPER, T. MEIJER, G.A. PEETERS, G. VAN DER VELDE & J.N. DE VRIES, 1998. De Nederlandse zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water. – Nederlandse Fauna 2. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden, 288 blz., 12 platen.
- VERKUIL, B., 1984. Best viswater aan de voet van de duinen. De Sjouw. Het gratis informatieblad voor Terschelling. 7^e jaargang mei / juni, blz. 1-2.
- WALLBRINK, H., 1995. *Anodonta anatina* op Ameland. Corr. bl. Ned. Malac. Ver., no. 268: 129-130.

Adres van de auteur
Zuidmidlandweg 6b
8891GH Terschelling-Midland
gdoeksen@xs4all.nl